

הקשרים, הסודות והסמלים שהפכו את תל-אביב למה שהיא היום < 115 שנה לייסוד העיר העברית הראשונה > רועי קדם וישי פלג

30

תל-אביב - רחוב אלנבי
Tel-Aviv - Allenby Str

30

מיתוג מן החולות

כוחות העיצוב ויחסי הציבור של מייסדי אחוזת בית הם שהפכו את תל-אביב למה שהיא היום

← רועי קדם וישי פלג

לפיכך נתכנסנו

עת לידתה ב־1909, לפני 115 שנה, התמונות רמוזו שלא היה כאן כלום, רק חול וחול. בהגדלת המגרשים של אחוזת בית, בכ' בניסן תרס"ט (11 באפריל 1909), נעמדו המשתתפים בהקמת השכונה במקום שיעבור בו לימים רחוב רוטשילד, והגדילו באמצעות צרפים את המגרשים שיחולקו ביניהם בשכונה. כשמיסדי אחוזת בית הצטלמו בין דיונות החול שכוננו "כרם ג'באלי" היה גדמה שהם רחוקים מכל יישוב, בלב המדבר; למעשה, במרחק כמה עשרות מטרים מהם היו בתי נווה צדק ושכונות יהודיות אחרות שנבנו מצפון ליפו החל ב־1887. כן, אחוזת בית הייתה אז מפעל התיישבות חלוצי, אבל לצד זאת, כמו היום, גם אז היא הייתה עניין של יחסי ציבור: כישרונותיהם של תושבי השכונה הם שהפכו אותה לתל-אביב, העיר העברית הראשונה, במקום שתהיה עוד שכונה אחת מרבות. הרבה מהקרדיט אפשר לתת למיתוג – השם והסמל העירוניים, שמות הרחובות, ועמידת הגימנסיה בקצה השכונה.

1909

וייקרא שמה בישראל

הרצליה. חברי הוועד המנהל, ובהם שינקין, צולמו יושבים מתחת לתמונתו

היסטוריון: יוסף גולדברג, מוסט עזר אלוט לאט לאט ולחם אז

מנחם שינקין

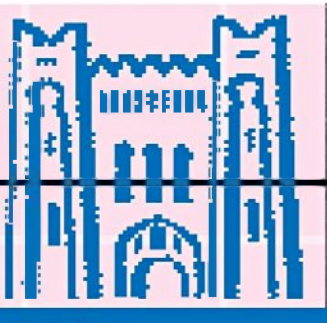

נחום סוקולוב

שם "תל-אביב" נלקח לא מהתנ"ך - וְאָבֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיְשִׁבִים אֶל נְהַר קָנָר" (יהוקאל ג', ט"ז) - אלא מספר אהוד אחר בימים ההם: התנ"ך של הציונות. בי 1902 יצא לאור בגרמנית ספרו של נשיא הקונגרס הציוני בנימין זאב הרצל "אלטנוילנד", או "ארץ ישנה חדשה". נחום סוקולוב, עורך העיתון העברי "הצפירה" הוציא לאור בודשה, תרגם את הספר לעברית, וקרא לו "תל-אביב": "תל" מייצג את הדרב והישן ("אלט"), "אביב" את החדש והצומח ("נוי").

סוקולוב פירסם את התרגום למכירה בכל אחת ממהדורות עיתונו במשך זמן רב. הוא גם פירסם מעל דפי העיתון ויכוחים גדולים בדבר הספר של הרצל, החזון שהוצג בו והשפעתו. במיוחד בלטה תשובתו המפורטת של מקס נורדאו לביקורתו של אשר צבי גינצברג ("אחד העם", בעיתונו "השילוח"). שנקודה שבספרו של הרצל לא נותרה דבר מן ה"אלט", ושאלו בספר דבר מתחייב "הרחו העברית" שהציונות שואפת אליה. מחלוקת הרצל ואחד העם הוואת מונצחת גם בתל-אביב עצמה: בליבה של אחוזת בית מצטלבים הרחובות הרצל ואחד העם, ושם נבנה בית הגימנסיה הרצליה, הקרויה על שם הרצל אך נועדה דווקא להביא את תחוית הרוח הציונית שרדש אחד העם אל העיר העברית שאמורה להובנת לפי תוכניתו של הרצל ב"אלטנוילנד". רחוב נורדאו, אגב, הוקם והחזק בצפון העיר, שנים רבות לאחר מכן.

בנימין זאב הרצל

רחוב הרצל

רחוב אחד העם

אשר צבי גינצברג "אחד העם"

המחלוקת בין הרצל המעשי לאחד העם הרוחני מתבטאת באופן סמלי בשמות הרחובות המצטלבים בלב העיר, בדיוק היכן שנבנתה הגימנסיה

"אחוזת בית" היה שמה של אגודת בני הבתים. לאחר שנה של בנייה, במאי 1910, החליטו התושבים להחליף את שם שכונתם. בדיונים עלו כמה הצעות:

- יפו החדשה
- נה יפו
- אביבה
- יפהפיה
- עבריה
- הרצליה

תל אביב

11.04.1909

21.05.1910

אחוזת בית

11.04.1909

וייס קרא לבתו הקטנה אחזבת, על שם החברה שהקים

עקיבא אריה וייס

וייס, האדריכל והיוזם של אחוזת בית, תכנן להקים עיר גנים מודרנית בהשראת העיר שתיאר הרצל בספרו

ראש העיר הראשון דינגוף מצא לבני משפחת וייס את דירתם הראשונה ביפו

מאיר דיזנגוף

צילומים: קרל מיצנר, אוסף בוג' גותם ב-בין - ספריית הקונגרס האמריקני, אוסף דיוויד קרין - הארכיון הציוני המרכזי דרך ספריית אונ' הרווארד, לע"מ, גטי אימג'ס

שאו ציונה נס וסמל

מאיר דיזנגוף

הצענתו של מייסד בצלאל לסמל העיר לא התקבלו
גופמן למד בנעוריו בבצלאל, ומוריו היו
הצייר אבל פון והמעצב זאב רבן

בוריס
שץ

ירושלים

ח'נ' ביאליק

יעצו לגופמן: המשורר
הלאומי וגם אבא

ש.
בוציון

נחום
גוטמן

ראש העיר גייס ליעצוב הסמל את האמן הצעיר שחזר מצרפת

תל אביב-יפו

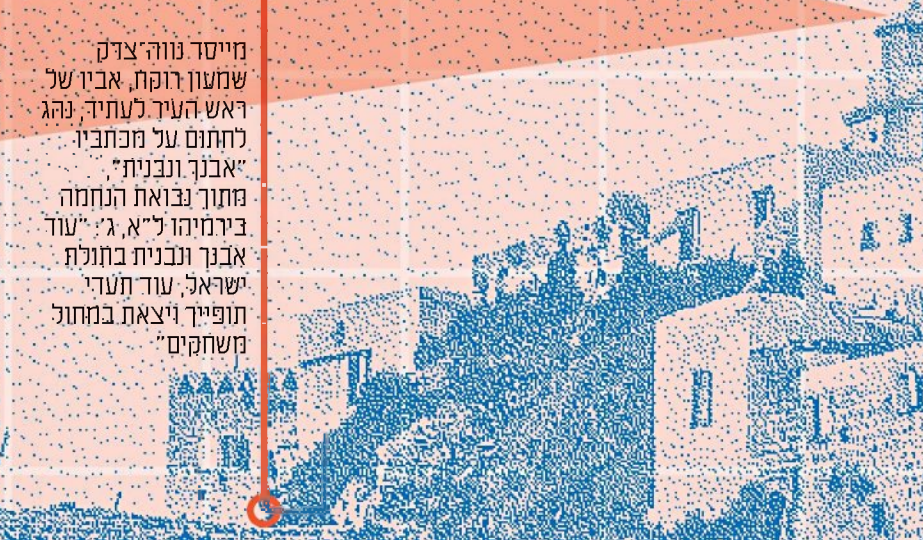

היום שץ, האמן הירושלמי שהפך
לציוני ב-1903 לאחר שנפגש עם
הרצל, ייסד בירושלים את בית הספר
לאמנות בצלאל ואת מה שהיה לימים
מוזיאון ישראל. בימי מלחמת העולם
הראשונה הוא חיבר נובלה אוטופית
משלו בהשראת חנה המרינה "ירושלים
הבנויה, חלום בוקוקו". על כריסת
הספר הוא ציטט: "אמר ר' הושעיא:
עתידה ירושלים לעשות פנס לאומות
העולם, והם מולכים לאורה". אבל
עם כל אהבתו לירושלים, שץ זיהה
במרה את הצלתו של המיתוג הנלי
אביב. בשנות העשרים הוא חתר לרקום
קשרים בין בית ספרו בעיר הקודש ובין
העיר העברית שנבנתה בחולות החוף.
ב-1923 הציע ביוזמתו לעצב את סמל
העיר, וכשעריית תל-אביב החליטה
בדצמבר 1924 על תחרות לעיצוב
הסמל הוא גם הגיש הצעה משלו. אך
אף אחת מההצעות שהוגשו בתחרות לא
התקבלה, ומולן נגנזו.

תוצאות ההגרלה: חלוקת המגרשים באחוזות בית

על אף כישלון יוזמת התחרות, ראש
העירייה מאיר דיזנגוף לא התייאש.
ב-1925 דרא פנה לאחד משכניו, נחום
גוטמן הצעיר, שחזר מלימודי אמנות
בצרפת, וביקש ממנו שיעצב סמל לעיר.
גוטמן תניעץ עם אביו, הסופר
ש. בוציון (שם העט של שמוה בן
ציון אלקטר גוטמן), ועם המשורר חיים
נחמן ביאליק, שגר בביתו שנבנה אז
בשכונה החדשה ביותר של העיר, סמוך
לבית העיר (שהחליף ב-1925 את בית
הדוער הסמוך למגדל המים בשדרות
רושילדר). הוא גם תניעץ עם שמעון
רוקח ממייסדי נווה צדק, ואביו של ראש
העיר תל-אביב לעתיד ישראל רוקח.

Vue de Jaffa avec le phare

המגדל והקרניו
מסמלים קריאה
ליהודים לשוב
לארצם.

מייסד נווה צדק
שמעון רוקח, אביו של
ראש העיר לעתיד, נהג
לחתום על מכתביו
"אבנך ובניתי"
מתוך נבואת הנחמה
בירמיהו ל"א, ג' "עוד
אבנך ובניתי בתולתי
ישראל, עוד תעדי
תופייה ויצאת במתוך
משחקים"

שמעון
רוקח

רוקח היה ממשפחה ירושלמית
ותיקה ושורשית, הקשורה גם
למשפחת ב"ק

נווה צדק

השער מעל לגלים מסמל את שער הכניסה
לארץ. גם היום, סמל הכניסה לישראל הוא
האותיות TLV - קוד נמל התעופה
ב'גוריון, וקיצור ל"תל-אביב"

בנימין זאב
הרצל

חזונו של הרצל לדגל
"מדינת היהודים"
היה שבעה כוכבי זהב
בצורת מגן דוד. מכאן
הגיע חלק מההשפאה